

SARS yi hunguta vumaki lebyi nga riki enawini bya timhelembe

Tshwane, 22 Ndzati 2022 - Hi ku fambisana na xikongomelo xa kungu ra yona xo endla swi nonoha no durha eka lava tinghenelerisaka eka migingiriko ya nkavulandzelelanawu, miavanyiso yo hlawuleka yo hlaya eka Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS) yi le ku kongomiseni eka mindzavisiso ya oditi ya xibalo leyi kongomisiweke eka vahakelaxibalo lava ehleketeleriwaka ku ka va nga landzelerisi, vatlangi na valeteri lava vuyeriwaka hi ku kongoma kumbe ku nga ri hi ku kongoma ku suka eka mpapalato wa xibalo na mikhuluko ya swa timali leyi nga riki enawini leyi sukaka eka vugevenga bya swiharhi swa nhova.

Ku landzela xitirhwana xa marhavinyingi ya nsindziso wo landzelerisa nawu xi na Xiyenge xa Ndzavisiso wa Vugevenga bya Xirhangana (Hawks), *Wildlife Trafficking Section*, Yuniti ya Vandla na Ntirho wo Hlawuleka ya SAPS, *Counter Intelligence, Asset Forfeiture Unit, SANParks*, Ndzawulo ya Timhaka ta swa Mbangu, Xiyenge xa Vuchuchisi bya Rixaka na *SARS Specialised Debt and Customs Dog Detector* swi endlile musecho na mitekelo yi endliwile eka miako ya mabindzu ya phurayivhete ya 11 yo hambanahambana leyi fambisiwaka hi vanhu lava tinghenelerisaka eka mpapalato wa xibalo na tlhakisiwa ka swiharhi swa nhova.

Ku khomiwa ko hlaya ku endliwile ku katsa na swirho swa SAPS leswi nga ku tirheni ku katsa na ntekelo wa tinhundzu na mali leyi tirhisiweke eka mitirho leyi ya swa vugevenga. Xiyenge xa Ndzavisiso wa Vugevenga bya Xirhangana xi engeterile xi boxa tithiraka na mimovha swo hlaya leswi ehleketeleriwaka ku va swi yiviwile.

Leswi fikeleriseke eka mindzavisiso leyi heteleleke yi humelerile ku katsa na vuyiselo wa swa nawu, mafambiselo ya xinawu na milandzu ya vugevenga ehenhla ka ntlawa wa swa vugevenga lowu nghenelelaka eka ntlhakiso wa swiharhi swa nhova ku katsa no hlotiwa ka timhelembe. Swiendlo swa xinawu leswi tiyisiweke hi SARS ehenhla ka swirho swa ntlawa wa swa vugevenga swi katsa, ntekelo wa tinhundzu na ndzahlekelo wa mivuyelo ya vugevenga.

Ku kota ku tiyisa swiendlo swa nsindziso wa ntlulandzilekani, SARS yi ya emahlweni yi nghenelela eku ndlandlamuxeni ka ntirhisano na xibalo xa misava na tiejensi ta khasitomo ta le ntsungeni wa malwandle na ntirhisano na INTERPOL, *World Customs Organization* (WCO), *OCED Task Force on Tax Crimes* (TFTC) na *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* (CITES).

Mpapalato wa xibalo i nandzu lowukulu eka mbhasiso wa timali. Eka xiyimo lexi SARS yi ta ya emahlweni yi ndlandlamuxa mimbhurisano ya yona na *Financial Intelligence Centre* (FIC), Ndzawulo ya Swihlahla, Tihlampfi na Mbangu na mbhurisano na *South African Anti-Money-Laundering Integrated Task Force* (SAMLIT), leswi ku nga xinakulobye xa mfumo-vanhu lexi kongomisiweke eku lweni na vugevenga bya swa timali na mikhuluko ya swa timali leyi nga riki enawini leswi hlanganisiweke na ngingiriko wa swa vugevenga.

Khomixinara wa SARS Ttn Edward Kieswetter u te "Vugevenga bya swiharhi na vuxavisi lebyi nga riki enawini hi mitlawa ya swigevenga swa matiko mambe a yi xungeti tinxaka ta tiayikhoni ta hina ntsena, ku fana na mhelembe na xikhwarha kambe swi na nkucetelo wo biha wo kongoma eka vumaki bya vupfhumba bya le Afrika-

Dzonga lebyi hoxaka xandla ku tlula ZAR 268 billion (4.3%) ya GDP hi lembe no thola ku tlula 1.1 million wa vanhu. Vugevenga bya swa mbangu na vuxavisi lebyi nga riki enawini eka switirhisiwantumbuluko swi fambisana kun'we swinene na vugevenga bya swa timali byo fana na mpapalato wa xibalo, vuxisi bya xibalo, mbhasiso wa mali, nkholuko wa swa timali lowu nga riki enawini, vukungundzwana, mfambiso wa swidzidziharisi na ntlhakiso wa vanhu.

"Ku hlotiwa loku nga riki enawini ka timhelembe no xavisiwa ka timhondzo ta timhelembe swi vumba vugevenga bya rixaka na misava. Eka 10 wa malembe ku sukela 9,885 wa timhelembe ti dlayiwile eAfrika hinkwaro, hi ku ya hi xiviko xa ti 22 Mhawuri 2022 xa *International Union for Conservation of Nature* (IUCN) ku vi le na 22,137 wa timhelembe, ta ntima no basa, leti saleke eAfrika emakumu ka 2021. SARS yi ta endla hinkwaswo leswi nga kona eka swipimelo swa nawu lowu swi wu lawulaka ku langutana na mitlawa leyi ya swigevenga, u hetisisile"

Eka siku ra timhelembe, swa hlohlotela leswaku SARS yi tirha na nsindziso wo landzelerisa nawu eku tirheni hi matimba ku hlayisa mfuwo lowu wa rixaka loko hi le tlhelo ku tirhaniwa na vugevenga bya mpapalato wa xibalo na ntlhakiso wa swiharhi swa nhova na mbhasiso wa mali. SARS yi hlanguana na vaaki va misava eku tlangeleni ka Siku ra Timhelembe ra Misava.

Mayelana na vuxokoxoko byo tala, tihlanganise na SARS eka SARSMedia@sars.gov.za.